

Stanisław Andrzej Potycz

SŁUGA BOŻY HENRYK II POBOŻNY – W DRODZE NA OŁTARZE

Biskup legnicki Zbigniew Kiernikowski ustanowił postulatora do prowadzenia w jego imieniu sprawy kanonizacyjnej sługi Bożego księcia Henryka II Pobożnego jako męczennika za wiarę¹. Nastąpiło to w czasach, gdy cywilizacja łacińska jest zagrożona i wymaga obrony – tak jak wtedy, gdy książę walczył pod Legnicą z Tatarami w 1241 r. i oddał – jak mówił w Legnicy Jan Paweł II – „życie za powierzony jego władzy lud” i „za wiarę Chrystusową”². J. Arquilla, amerykański analityk stosunków międzynarodowych, zauważył natomiast, że Polska od tamtej bitwy aż po czasy współczesne „grała rolę tarczy broniącej zachodniej cywilizacji”³. O tych sprawach, a w szczególności o drodze, która doprowadziła do decyzji biskupa legnickiego o powołaniu postulatora i o przedziwnych znakach, które miały miejsce na tej drodze traktuje niniejszy artykuł.

1. WNIOSEK O BEATYFIKACJĘ

Starania o wyniesienie Henryka II Pobożnego na ołtarze podjęło Duszpasterstwo Ludzi Pracy '90 w Legnicy. Powstało ono 9 kwietnia 1990 r.,

¹ *Akt ustanowienia postulatora*, <<http://dlp90.pl/strony/publikacje/files/file23.pdf>>; <<http://dlp90.pl/strony/publikacje/files/file24.pdf>> [dostęp: 27.12.2018].

² *V pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny*, opr. J. Górny, Olsztyn 1997, s. 53.

³ „Foreign Policy” *pisze o zasłużonym Polaku i wystawia Polsce laurkę*. „Tarcza Zachodu”, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,13076224,_Foreign_Policy__pisze_o_zasluzonym_Polaku_i_wystawia.html> [dostęp: 4.01.2019].

dokładnie w rocznicę śmierci Henryka Pobożnego, a jednym z zadań, które sobie postawiło, było włączenie się w modlitwę o wyniesienie księcia na ołtarze jako bohatera narodowego, który poniósł śmierć męczeńską z rąk Mongołów w obronie chrześcijańskiej Europy.

27 marca 2010 r., podczas VI Sesji Plenarnej I Synodu Diecezji Legnickiej Duszpasterstwo złożyło na ręce biskupa legnickiego Stefana Cichego wnioski o wszczęcie przygotowań zmierzających do rozpoczęcia procesu beatyfikacyjnego Henryka II Pobożnego i jego małżonki księżnej Anny Śląskiej⁴. Biskup poddał go wtedy pod sondażowe głosowanie. Za wnioskiem głosowały prawie wszystkie spośród ponad 200 osób uczestniczących w sesji, kilka wstrzymało się od głosu, nie było głosów przeciwnych.

Wniosek poparło wiele osób: parlamentarzyści (25 senatorów, w tym obecny marszałek senatu Stanisław Karczewski, i 28 posłów, w tym obecny marszałek sejmu Marek Kuchciński, oraz Beata Szydło, w latach 2015-2017 premier rządu), inni politycy, samorządowcy, naukowcy, menedżerowie, osoby duchowne, prawnicy, lekarze, dziennikarze, publicyści itd. Wielu z nich napisało uzasadnienie swojego stanowiska, np. Marek Jurek, Tomasz Łysiak, Franciszek Antoni Marek, Monika Rogozińska, Romuald Szerebietew, Małgorzata i Jan Żarynowie. Parlamentarzyści, popierając wniosek, napisali:

Jesteśmy przekonani, że beatyfikacja książęcej pary przyczyni się do ugruntowania w naszej Ojczyźnie i w Europie ideałów chrześcijańskich, za które książę Henryk II Pobożny zginął 9 kwietnia 1241 w bitwie pod Legnicą⁵.

Poparcie było adresowane do biskupa legnickiego.

2. BISKUP LEGNICKI BADA SPRAWĘ

Biskup legnicki Stefan Cichy dekretem z 9 maja 2011 r. powołał Zespół Historyczny do zbadania i rozpoznania męczeńskiej śmierci księcia Henryka Pobożnego oraz heroiczności cnót jego czcigodnej małżonki księżnej Anny,

⁴ *Śladami Henryka Pobożnego i księżnej Anny*, red. S. Potycz, Legnica 2015², s. 209-212; także: <<http://dlp90.pl/index.php?kid=5&id=4bb8a5dae6a5d>> [dostęp 27.12.2017]; *Program VI Sesji Plenarnej [w:] I Synod Diecezji Legnickiej (2007-2012)*, t. 2, red. B. Drożdż [i in.], Legnica 2012, s. 327.

⁵ *Śladami Henryka Pobożnego i księżnej Anny*, dz. cyt., s. 185-202.

jak również otaczającego ich kultu, w składzie: ks. prof. Władysław Bochnak – przewodniczący, ks. prof. Stanisław Araszczyk – zastępca przewodniczącego, dr Wacław Szetelnicki – sekretarz, ks. prof. Bogusław Drożdż, ks. dr Stanisław Kusik, ks. dr Tadeusz Dąbski, ks. dr Mariusz Majewski, mgr Stanisław Andrzej Potycz – członkowie⁶.

22 grudnia 2012 r. Zespół przedstawił biskupowi legnickiemu stanowisko, w którym stwierdził, że:

[...] zachodzą uzasadnione przesłanki do: 1) uznania Henryka II Pobożnego za męczennika oraz akceptacji heroicznego cnót księżnej Anny; 2) podjęcia formalnego wszczęcia procedury mającej na celu wyniesienie na ołtarze zarówno Henryka II Pobożnego jako męczennika, jak i jego małżonki Anny na podstawie heroicznego cnót, a także jako małżeństwa⁷.

Po otrzymaniu tej opinii, w kwietniu 2013 r., bp S. Cichy postanowił, że wystąpi do Konferencji Episkopatu Polski o wyrażenie zgody (*nihil obstat*) na rozpoczęcie procedury wyniesienia do chwały ołtarzy księcia jako męczennika za wiarę. W indywidualnych listach z 10 kwietnia 2013 r. do członków Zespołu biskup napisał:

Mając na uwadze doniosłość decyzji o ewentualnym rozpoczęciu procesu beatyfikacyjnego [...], po dłuższym zastanowieniu i modlitwie w przeddzień kolejnej rocznicy śmierci księcia Henryka Pobożnego pod Legnicą, wypełniając z woli Bożej i Kościoła Chrystusowego posługę Pasterza Kościoła Legnickiego⁸.

Z uwagi jednak na chorobę w ostatnim roku sprawowania posługi biskupiej nie zdążył tego uczynić.

Jego następcą, biskup Zbigniew Kiernikowski, dekretem z 19 marca 2015 r. powołał Zespół diecezjalny do spraw przygotowania procesu beatyfikacyjnego księcia Henryka II Pobożnego w składzie: bp Stefan Cichy – delegat biskupa legnickiego i przewodniczący, ks. dr Sławomir Kowalski – sekretarz, ks. prof. Stanisław Araszczyk – liturgista, ks. prof. Bogusław Drożdż – teolog, ks. dr Piotr Kot – biblista, ks. dr Mariusz Majewski –

⁶ *Tamże*, s. 213; <<https://dlp90.pl/index.php?kid=5&id=5a54f731d853b>> [dostęp: 4.01.2019].

⁷ *Śladami Henryka Pobożnego i księżnej Anny*, dz. cyt., s. 213-215; <<http://dlp90.pl/strony/publikacje/files/file3.pdf>> [dostęp: 4.01.2019].

⁸ *Śladami Henryka Pobożnego i księżnej Anny*, dz. cyt., s. 215-217; <<http://dlp90.pl/strony/publikacje/files/file8.pdf>> [dostęp: 4.01.2019].

liturgista, dr Waław Szetelnicki – historyk, dr Anna Sutowicz – historyk, mgr Stanisław Andrzej Potycz – prawnik. Zadaniem Zespołu było przygotowanie projektów pism do Konferencji Episkopatu Polski, a w razie jej zgody także do watykańskiej Kongregacji do Spraw Świętych – o *nihil obstat* na rozpoczęcie procedury beatyfikacyjnej⁹.

3. SŁUGA BOŻY HENRYK II POBOŻNY

Biskup legnicki zwrócił się z wnioskiem o *nihil obstat* do Konferencji Episkopatu Polski 28 września 2015 r.¹⁰ Najpierw przedstawił w nim sylwetkę księcia i dwie znane relacje o jego śmierci: według opisu Jana Długosza z XV w.¹¹ i według przekazu franciszkanina C. de Bridii z 1247 r.¹² Następnie wspominał o kulturowanej w konwencie wrocławskich franciszkanów, trwającej do czasów reformacji, tradycji sprawowania Eucharystii w rocznicę śmierci Henryka na miejscu jego pochówku; o przedstawianiu księcia za wzór, zwłaszcza w czasach szczególnego zagrożenia Europy, np. przed husytami lub najazdami tureckimi, a także niezłomnej postawy wiary i miłości Ojczyzny; o tym, że księżę był określany jako „rycerz Chrystusowy”, „Chrystusowi wierny księżę”, „męczennik, który walczył z niewiernymi za wiarę katolicką”, „błogosławiony księżę Henryk”, „księżę najbardziej chrześcijań-

⁹ Dekret erygujący Zespół diecezjalny do spraw przygotowania procesu beatyfikacyjnego księcia Henryka II Pobożnego, „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 2015, nr 1, s. 54-55; <<http://dlp90.pl/strony/aktualnosci/files/file126.pdf>> [dostęp: 4.01.2019].

¹⁰ List z prośbą o głos poparcia wniosku o *nihil obstat* skierowanego do Konferencji Episkopatu Polski, „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 2015, nr 3, s. 39-46; <<http://dlp90.pl/index.php?kid=5&id=574485c6a0d12>> [dostęp: 4.01.2019].

¹¹ J. Długosz, *Roczniki, czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, księga VII-VIII, Warszawa 1974, s. 23-24, 26. Według tego przekazu śmierć władcy miała miejsce na polu bitwy.

¹² C. de Bridia, *Historia Tartarorum* [w:] *Spotkanie dwóch światów. Stolica Apostolska a świat mongolski w połowie XIII wieku*, red. J. Strzelczyk, Poznań 1993, s. 233-267. Według przekazu C. de Bridii rannego w bitwie księcia stracono (ścięto) w obozie mongolskim: „Tatarzy zaś podążając dalej na Śląsk wszczęli bitwę z księciem Henrykiem, wówczas najbardziej chrześcijańskim [władcą] tej ziemi i kiedy już, jak opowiadali temuż bratu Benedyktowi, chcieli uchodzić [z pola walki], szyki bojowe chrześcijan rzuciły się niespodziewanie do ucieczki. Wtedy księcia Henryka wzięli Tatarzy do niewoli i całkowicie obrabowali, a kazali mu klękać przed martwym wodzem, który poległ w Sandomierzu. Głowę jego jakby głowę barana zawieźli przez Morawy na Węgry do Batu i wkrótce potem rzucili ją między głowy innych poległych”.

ski tej ziemi”, „mąż szczególnie Bogu wiernie oddany”, „najwaleczniejszy heros chrześcijański, Achilles chrześcijański, Hektor chrześcijański”, „drugi Juda Machabeusz”.

Biskup wspominał także o ikonografii związanej z Henrykiem Pobożnym: przedstawieniu go z małżonką na obrazach znajdujących się w klasztorze Urszulanek we Wrocławiu, z głowami ozdobionymi świetlistymi aureolami; rzeźbie z jego tumbi nagrobnej (około 1380-1385) z motywami eksponującymi jego czyn w kategoriach *Miles Christi* – krzyżowca, który poniósł śmierć w walce z poganami, jednak nadal żyjącego i triumfującego na płaszczyźnie życia duchowego oraz moralnego; miniaturze przedstawiającej ścięcie księcia w obozie mongolskim (*Kodeks harburski* z XV w.).

W konkluzji listu biskup stwierdził:

Henryk II Pobożny cieszy się kultem jako męczennik od czasu śmierci aż do czasów obecnych. Na przestrzeni wieków jego osoba jako tego, który oddał życie w obronie wiary oraz fakt bitwy pod Legnicą jako heroicznej walki o chrześcijański styl życia, powracały w tradycji Kościoła i europejskiej kulturze. Cnoty, którymi żył książę Henryk II, takie jak: umiłowanie Boga, Kościoła i Ojczyzny, wierność chrześcijańskim wartościom, uznanie rodziny za największe dobro, właściwa etyka władcy – są nadal aktualne i godne upowszechniania. Henryk II Pobożny w wymiarze religijno-społecznym i historycznym jawi się jako rzeczywisty obrońca chrześcijańskiej Europy. Warto zaznaczyć, że wyrażane wielorakimi środkami artystycznymi i literackimi sceny walk bitewnych z 1241 r. oraz wizualizacje postaci Henryka Pobożnego jako wzoru rycerza gotowego do poniesienia ofiary z własnego życia za wiarę i swój lud wierny Chrystusowi – do dnia dzisiejszego wykorzystuje się w różnych miejscach Europy, zarówno na płaszczyźnie kampanii przeciwko istniejącym antychrześcijańskim ruchom religijnym, jak i tzw. pogańskim najeźdźcom, którzy pragną zniszczyć chrześcijańskie dziedzictwo.

7 października 2015 r. podczas 370. Zebrania Plenarnego Konferencja Episkopatu Polski wyraziła *nil obstat* w sprawie rozpoczęcia procesu beatyfikacyjnego księcia Henryka Pobożnego, o czym biskup legnicki został oficjalnie powiadomiony pismem podpisanym przez sekretarza generalnego Konferencji Episkopatu Polski bp. Artura Mizińskiego¹³.

¹³ List bp. A. Mizińskiego, <<http://dlp90.pl/strony/publikacje/files/file22.pdf>> [dostęp: 4.01.2019].

Następnie, 28 stycznia 2016 r., biskup legnicki zwrócił się do kard. Angelo Amato, przewodniczącego Kongregacji do Spraw Świętych

[...] z prośbą o udzielenie *nihil obstat* na rozpoczęcie informacyjnego procesu diecezjalnego obejmującego życie i śmierć Henryka II Pobożnego, który według dostępnych świadectw historycznych poniósł śmierć męczeńską – *in odium fidei*¹⁴.

W odpowiedzi z 23 czerwca 2016 r. kard. A. Amato napisał:

Pismem z dnia 28 stycznia bieżącego roku 2016 Wasza Ekscelencja zapytuje niniejszą Kongregację do Spraw Świętych, czy według Stolicy Świętej cokolwiek uniemożliwia przeprowadzenie procesu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego sługi Bożego Henryka II zwanego Pobożnym, wiernego świeckiego, który życie swoje zakończył w 1241 roku. Po rozpoznaniu sytuacji jest mi miło upewnić Waszą Ekscelencję, że według Stolicy Świętej nic nie stoi temu na przeszkodzie¹⁵.

4. WYMOWNE ZNAKI

Zgoda Konferencja Episkopatu Polski nastąpiła 7 października – w święto Matki Bożej Różańcowej (zwane także świętem Matki Bożej Zwycięskiej), które zostało ustanowione przez papieża św. Piusa V dla upamiętnienia wielkiego zwycięstwa koalicji państw chrześcijańskich nad Turcją, odniesionego 7 października 1571 r. w bitwie morskiej pod Lepanto. Triumf ten powstrzymał inwazję Turków na Europę, chcących narzucić jej jarzmo przesądów i barbarzyństwa. Sułtan Selim II z dynastii Osmanów był pewny zwycięstwa, ogłosił nawet, że ruszy na Rzym i z bazyliki Piotrowej uczyni stajnię dla koni. Bitwa pod Lepanto – w przeciwieństwie do bitwy pod Legnicą – była bitwą wygraną. Zauważyć jednak należy, że obie miały ogromne znaczenie dla losów chrześcijaństwa i dla Europy, gdyż powstrzymały inwazję najeźdźców na ten kontynent.

Podobne zadanie: walki w obronie wartości chrześcijańskich i cywilizacji łacińskiej wywodzącej się z tych wartości stoi obecnie przed nami –

¹⁴ *List biskupa legnickiego do kard. A. Amato* [w:] *Głos, który nie umilkł...*, red. S. Potycz, Legnica 2016, s. 114-115; <<http://dlp90.pl/strony/publikacje/files/file20.pdf>> [dostęp: 4.01.2019].

¹⁵ *List kard. A. Amato do biskupa legnickiego*, <<http://dlp90.pl/strony/publikacje/files/file17.pdf>> [dostęp: 4.01.2019].

walki mającej doprowadzić do zwycięstwa nad szerzącym się w Polsce i Europie współczesnym pogaństwem. Walki polegającej przede wszystkim na śmiałym i otwartym przyznawaniu się do tych wartości i na modlitwie, w szczególności za wstawiennictwem Matki Bożej, z którą od początku wiązano zwycięstwo pod Lepanto.

Także zgoda watykańskiej Kongregacji nastąpiła w szczególnym dniu – 23 czerwca 2016 r. W dniu tym przypadała kolejna (751.) rocznica śmierci księżnej Anny Śląskiej. Fakt ten można odczytywać jako jej wsparcie dla starań o wyniesienie na ołtarze jej małżonka Henryka. Niektórzy zaś odczytują go jako znak dany przez Opatrzność, iż nie należy zapominać o księżnej jako kandydatce do chwały ołtarzy.

5. WYDARZENIE EUCHARYSTYCZNE W KOŚCIELE PW. ŚW. JACKA W LEGNICY

Do zgody Kongregacji doszło niedługo po ujawnieniu przez biskupa legnickiego wydarzenia eucharystycznego o znamionach cudu. Miało ono miejsce 25 grudnia 2013 r. w kościele pw. św. Jacka w Legnicy, zaś informacja o nim została podana do publicznej wiadomości 10 kwietnia 2016 r., niemal dokładnie w 775. rocznicę śmierci księcia, bo następnego dnia po niej.

Wydarzenie eucharystyczne miało następujący przebieg: przy udzielaniu Komunii św. Hostia upadła na posadzkę i została podniesiona, a następnie złożona do naczynia z wodą. Po pewnym czasie pojawiły się na Niej przebarwienia koloru czerwonego. Naukowcy, którzy badali wyodrębniony z Hostii przebarwiony fragment, stwierdzili, że jest on najbardziej podobny do mięśnia sercowego ze zmianami, które często towarzyszą agonii¹⁶.

Do tego wydarzenia doszło w kościele, którego patronem jest św. Jacek Odrowąż (około 1200-1257). Świątynia otrzymała wezwanie tego świętego po II wojnie światowej, kiedy do Legnicy przybyło wielu repatriantów ze Wschodu, pełnych niepokoju o swój los na tych ziemiach. Historyk Andrzej Niedzielenko tak wyjaśnia powody nadania kościołowi tego wezwania:

Legnica jednoznacznie kojarzyła się im [repatriantom] z bitwą z Tatarami w 1241 r., gdyż w każdej przedwojennej szkole na lekcjach historii uczono o tym znaczącym dla Europy wydarzeniu. Wiedzieli też, że św. Jacek żył akurat w tych czasach, kiedy Tatarzy najechali na Polskę oraz

¹⁶ *Bóg przemówił w Legnicy*, red. I. Chłopkowska, Kraków 2017, s. 204.

że uczestniczył on w ewangelizacji Rusi. Tam cudem uniknął śmierci w czasie oblężenia przez Tatarów Kijowa (1240). Miasto to zostało przez nich zdobyte i doszczętnie zniszczone. Święty Jacek, uchodząc ze spalonej stolicy Rusi, niósł w swych rękach – w sposób cudowny – ciężką figurę Matki Boskiej i puszkę z Najświętszym Sakramentem. Mając to w pamięci, repatrianci dawny kościół protestancki, teraz katolicki nazwali bliskim im wezwaniem św. Jacka¹⁷.

W kościele znajduje się duży fresk nawiązujący do wydarzeń związanych z bitwą pod Legnicą, namalowany w 1966 r. przez Jana Molgę z okazji 1000. rocznicy chrztu Polski. Przedstawia on św. Jadwigę, która po bitwie klęczy przy okaleczonym ciele Henryka Pobożnego. Fresk znajduje się w doskonale widocznym miejscu, na balkonie, po lewej stronie ołtarza. Także po lewej stronie ołtarza, ale w jego dolnej części, w dawnej łoży cesarskiej przy prezbiterium znajduje się od 2 lipca 2016 r. kaplica relikwii Hostii.

6. KARTUZJA *PASSIONIS CHRISTI* W LEGNICY

Kościół pw. św. Jacka powstał w miejscu dawnego kościoła i klasztoru kartuzów pw. *Passionis Christi* (Męki Pańskiej), w okolicach obecnego kościoła św. Jacka oraz ulic Kamiennej i II Armii Wojska Polskiego¹⁸. Powstanie kartuzji wiąże się z osobą księcia legnicko-brzeskiego Ludwika II, który 1 stycznia 1423 r. wydał dokument fundacyjny uznawany za datę jej założenia. Budowa kościoła i przynajmniej częściowo klasztoru ukończone zostały za życia fundatora, czyli przed 1436 r. Kartuzja przetrwała do czasów reformacji, do 1548 r. Przestała istnieć, ponieważ protestanczy władcy Legnicy dążyli: „[...]do zlikwidowania w mieście wewnątrzkościelnej opozycji przeciw swoim działaniom reformatorskim”. Inną przesłanką likwidacji kartuzji „[...] musiała też być niechętna postawa świeżo sprostestantyzowanego mieszczaństwa legnickiego”¹⁹.

Do wydarzenia eucharystycznego doszło zatem w miejscu, w którym kartuzi spotkali się z nieprzychylnym nastawieniem protestanckiej Legnicy.

¹⁷ A. Maksymowicz, *Spacerem po legnickich śladach Henryka Pobożnego*, „Niedziela Legnicka” 2011, nr 48, s. VI-VII.

¹⁸ S. Jujeczka, W. Łaszewski, *Kiedy rozebrano kościół kartuzów w Legnicy?*, „Szkice Legnickie” t. 32, s. 29-36.

¹⁹ S. Jujeczka, *Kartuzja „Passionis Christi” pod Legnicą 1423-1548*, „Szkice Legnickie” t. 24, s. 84-90.

I właśnie w tym miejscu, gdzie przed kilkoma wiekami była kartuzja Męki Pańskiej, Bóg przemówił w kościele tak mocno kojarzącym się z osobą Henryka Pobożnego.

Wydarzenie eucharystyczne spowodowało, że Legnica stała się celem pielgrzymek wiernych z odległych miejsc Polski i świata. Dotychczas była ona postrzegana przede wszystkim jako miejsce bitwy pod Legnicą w 1241 r., zakończonej męczeńską śmiercią księcia Henryka Pobożnego. Tak ją postrzega papież Benedykt XVI, o czym wspomina bp Stefan Cichy, nawiązując do swojej rozmowy z papieżem podczas wizyty *ad limina Apostolorum* z grudnia 2005 r.: Papież wprost przywołał historyczną bitwę pod Legnicą i postać obrońcy chrześcijaństwa Henryka Pobożnego²⁰. Ale Benedykt XVI interesował się tymi wydarzeniami dużo wcześniej. Zmarły niedawno (2017) bp Tadeusz Rybak (pierwszy biskup legnicki, a wcześniej biskup pomocniczy wrocławski) mówił autorowi niniejszego tekstu, że w 1980 r. kard. Joseph Ratzinger podczas pobytu w Polsce – gościł wtedy w Trzebnicy i we Wrocławiu – szczegółowo wypytywał go o Henryka Pobożnego i bitwę pod Legnicą.

Cieszy, że Legnica postrzegana jest przez pryzmat tych dwóch wydarzeń, które dzieli wprawdzie okres 772 lat, ale łączy ofiara Chrystusa i ofiara księcia Henryka idącego Jego śladami.

7. POSTAĆ CHRYSTOLOGICZNA

Jan Paweł II, nawiązując do śmierci Henryka Pobożnego, powiedział we Wrocławiu 21 czerwca 1983 r.:

Matka Jadwiga przeżywała w duchu wiary śmierć syna Henryka, podobna w tym do Bogarodzicy, która u stóp krzyża na Kalwarii składała ofiarę ze swego Boskiego Syna dla zbawienia świata²¹.

Papież ukazał zatem księcia jako postać chrystologiczną. Jego myśl rozwinął Tomasz Łysiak, mówiąc, że Henryk Pobożny

Jest to postać głęboko chrystologiczna i chrystologicznie należałoby na nią patrzeć. Całe życie szedł śladami Chrystusa. Gdy dostał cios włócznią

²⁰ S. Cichy, *Słowo wstępne do pierwszego wydania* [w:] *Śladami Henryka Pobożnego i księżnej Anny*, dz. cyt., s. 7-8.

²¹ *Pokój Tobie Polsko. II pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny*, red. A. Szafrąnska, Warszawa 1984, s. 221.

w bok, przyszła droga krzyżowa. Był bity i opluwany przez wrogów. Postawiony zaś przed wodzem tatarskim Ordu, odmówił ukorzenia się i uznania władzy chana. Dlatego zginął. O chrystologicznym charakterze tej postaci świadczą też okres lęku i modlitwy w przeddzień bitwy oraz pogodzenie się z wolą Bożą i koniecznością odkupienia świata. Dopełnia tego postać cierpiącej matki i obraz dwóch bliskich mu kobiet, matki i żony, szukających ciała księcia na polu bitwy²².

Chrystologiczność Henryka Pobożnego podkreśla także Stanisław Wyspiański w rapsodzie *Henryk Pobożny pod Lignicą*:

Na moim hełmie orzeł czarnopióry / szeroko skrzydła rozwinął / Płaszcz mój był z pąsu; na nim moje córki / dziergały złotą nicią «Chrystus» imię, / nim je w weselnej wywiodłem drużynie... / W onym to hełmie skrzydlatym, ja w czynie, / w płaszczu z płomieni, ze krwi i purpury / wbiegłem na pola Lignicy²³.

Książę tak pisał do matki przed bitwą:

Kochana pani matko, nie mogę dłużej zwlekać, albowiem zbyt wielkie są jęki biednego ludu: dlatego muszę walczyć i wystawię swe życie na śmierć za wiarę chrześcijańską²⁴.

A do rycerzy mówił, że

[...] będzie to prawdziwy i nieśmiertelny triumf, gdyby jemu jak i im zdarzyło się chwalebnie zginąć w walce w obronie wiary i religii chrześcijańskiej niż gdyby odnieśli zwycięstwo i zachowali życie, a splamili się jakimś występkiem²⁵.

Henryk Pobożny poszedł więc za Chrystusem świadomy ofiary i konieczności poświęcenia się, godzący się z wolą Bożą.

Śmierć Henryka Pobożnego, tak jak śmierć Chrystusa, jest wciąż życiodajna dla innych. Prymas Polski kard. Stefan Wyszyński tak mówił o księciu podczas homilii wygłoszonej 31 sierpnia 1965 r. we Wrocławiu:

Ustanawia wspaniały wzór, jak książę chrześcijański ma duszę swą dawać za braci, naśladować Chrystusa, aby wszyscy, którzy rządzą i władają, wiedzieli, że rządzić to znaczy służyć i raczej krew własną oddać za

²² A. Maksymowicz, *Tatarska historia*. „Niedziela Legnicka” 2011, nr 24, s. VI-VII.

²³ S. Wyspiański, *Henryk Pobożny pod Lignicą*, Legnica 1991, cz. XIII.

²⁴ *Pomniki dziejowe Polski*, t. 4, Warszawa 1961, s. 564; A. Kielbasa, *Święta Jadwiga Śląska jako wychowawczynie własnych dzieci i swoich wnuków*, Trzebnica 1999, s. 54.

²⁵ J. Długosz, *Roczniki, czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, dz. cyt.

innych, aniżeli po cudzą sięgać. Obok świętej Jadwigi Śląskiej, wspaniały wzór Henryka Pobożnego niezwykle mocno wszczepił się w świadomość naszego Narodu²⁶.

8. MOCNY BOŻYM DUCHEM

Henryk Pobożny – ukształtowany w duchu wiary i posłuszny wobec natchnień Bożych – pokazał, że przyjął od Chrystusa wezwanie do chrześcijańskiego świadectwa wiary. To moc Ducha Świętego uzdolniła go do mężnego świadczenia o Chrystusie. Był on gotowy na ofiarę życia i zdawał sobie sprawę, że w bitwie z najeźdźcą może zginąć.

Nie ma wątpliwości, że otrzymał dary Ducha Świętego, a w szczególności dar pobożności i dar męstwa. Świadczą o tym niezbitcnie słowa papieża Klemensa IV o księciu wypowiedziane w homilii podczas kanonizacji św. Jadwigi w Viterbo (26 marca 1267 r.):

Ten mąż najpobożniejszy, wybrany jak drugi Machabeusz, przyodziany zbroją wojenną, osłaniał swym męstwem grody Boże i stawszy się obrońcą ludu chrześcijańskiego przeciw Tatarom, zasłużył na palmę i wieniec męczeństwa²⁷.

Świadczy też o tym fakt przytoczenia przez papieża w bulli kanonizacyjnej św. Jadwigi wypowiedzianego przez św. Jadwigę zdania o męczeńskiej śmierci syna:

I cieszę się razem z nim w tym, że zasłużył na połączenie ze swoim Zbawicielem poprzez drogę męczeństwa²⁸.

Henryk Pobożny był mocny Bożym Duchem i publicznie przyznawał się do Chrystusa, a życie oddał za powierzony jego władzy lud i za wiarę Chrystusową. Pan Jezus mówił: „Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich” (J 15,13). Mówił także: „Do każdego więc, który się przyzna do Mnie przed ludźmi, przyznam się i Ja przed moim Ojcem, który jest w niebie” (Mt 10,32). Zapewne więc przyzna się On przed swoim Ojcem do Henryka Pobożnego.

²⁶ S. Wyszynski, *Z rozważań nad kulturą ojczystą*, Warszawa 1998, s. 73.

²⁷ W. Szetelnicki, *Średniowieczne wyobrażenia bitwy na Dobrym Polu – refleksje na kanwie symboliki chrześcijańskiej* [w:] *Bitwa z Mongołami na Dobrym Polu w 1241 roku – miejsce, tło, środowisko, relacje*, red. K. Jaworska, Legnica 2011, s. 117.

²⁸ *Schlesisches Urkundenbuch*, t. 3, wyd. W. Irgang, Köln – Wien 1984, s. 21, nr 15.

9. MĘCZENNIK ZA WIARĘ

Historyk Przemysław Wiszewski (profesor Uniwersytetu Wrocławskiego), nawiązując do fragmentu bulli kanonizacyjnej św. Jadwigi z przytoczonym w niej zdaniem o połączeniu się jej syna ze swoim Zbawicielem poprzez drogę męczeństwa, pisze:

W oficjalnym dokumencie Kościoła śmierć księcia przestawała być tylko tragicznym wydarzeniem z dziejów rodziny Piastów. Mocą papieskiego autorytetu zgon Pobożnego zyskiwał uniwersalny wymiar poświęcenia życia za wiarę i wiernych²⁹.

Papież w ten sposób uznał Henryka Pobożnego za męczennika³⁰. Także Jakub z Leodium (późniejszy papież Urban IV) jako legat papieża Innocentego IV (1243-1254) stwierdził, że „Henryk Pobożny zginął w obronie chrześcijańskiej wiary i swojego ludu od miecza Tatarów”³¹. Podobnie wypowiedział się Jan Paweł II³².

Tekstów o księciu jako męczenniku za wiarę jest bardzo dużo. Ich wybór niech zakończy fragment z *Legendy większej o św. Jadwidze* (1353), w którym został on określony jako

[...] mąż szczególnie oddany Bogu oraz sprawca dobrych dzieł. Jako wierny i dzielny żołnierz Chrystusa śmiało przeciwstawił się Tartarom dla dobra ludu Bożego i przelawszy krew przyjął śmierć roku Pańskiego tysiąc dwieście czterdziestego pierwszego, piątego dnia przed idami kwietniowymi³³.

Śmierć Henryka Pobożnego spełnia zatem wszystkie przesłanki męczeństwa, które definiuje się jako dobrowolne i świadome poniesienie śmierci za wiarę lub moralną wartość odnoszącą się do Boga, zazwyczaj

²⁹ P. Wiszewski, *Śmierć i nieśmiertelność w grze o zjednoczenie społeczności. Głos na marginesie społecznych funkcji średniowiecznych przedstawień zgonu Henryka II Pobożnego* [w:] *Bitwa z Mongołami na Dobrym Polu*, dz. cyt., s. 41.

³⁰ S. Potycz, *Książę Henryk Pobożny – męczennik za wiarę*, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2014, nr 1, s. 95; S. Araszczuk, „*Dies Natalis*” Henryka Pobożnego w wizji św. Jadwigi, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2016, nr 1, s. 13.

³¹ *Schlesisches Urkundenbuch*, t. 2, wyd. W. Irgang, Wien – Köln – Graz 1971, s. 202, nr 342.

³² *V pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny*, dz. cyt., s. 53.

³³ *Legenda większa o św. Jadwidze* [w:] *Monumenta Poloniae Historica*, t. 4, Lwów 1878, s. 515.

w czasie prześladowania religijnego, która jako najwyższy wyraz chrześcijańskiej wiary, nadziei i miłości jest graniczną formą heroizmu, świadectwa oraz naśladowania Chrystusa³⁴.

10. BITWA POD LEGNICĄ – NARODZINY IDEI POLSKI JAKO PRZEDMURZA CHRZEŚCIJAŃSTWA

Powszechnie uważa się, że bitwa na legnickim polu dała początek idei Polski jako przedmurza chrześcijaństwa. Mówił o tym kilka razy św. Jan Paweł II, m.in. we Wrocławiu 21 czerwca 1983 r.:

Henryk Pobożny legł na placu boju pod Legnicą, ale Tatarzy dalej na zachód już nie poszli, owszem, cofnęli się ku wschodowi, uwalniając ziemie piastowskie ze swego jarzma. Można powiedzieć, że już wówczas Polska stała się przedmurzem chrześcijaństwa³⁵.

Podobnie wypowiada się wiele innych osób, np. Krzysztof Kawęcki³⁶, Aleksander Paroń³⁷, Wiesław Jan Wysocki³⁸ czy Romuald Szeremietiew, który napisał:

Bez trudu można wskazać na moment narodzin wielkiej idei Polski jako przedmurza chrześcijaństwa. Narodziła się ona na polu bitewnym pod Legnicą w 1241 r. [...] W tej bitwie [Henryk Pobożny] przegrał i poniósł męczeńską śmierć, ale najeźdźca cofnął się. Ta ofiara nie była daremna. Dała bowiem nie tylko doraźną korzyść, odstępienie wroga, ale pokazała jaką drogę nakazuje Polakom wiara Chrystusowa. To wskazanie realizowali ideowi i duchowi następcy księcia Henryka Pobożnego: król Władysław Warneńczyk, hetman Stanisław Żółkiewski, król Jan III Sobieski, powstańcy Listopada 1830 i Stycznia 1863, marszałek

³⁴ S. Szymik, *Męczeństwo* [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 12, red. S. Wilk [i in.], Lublin 2008, s. 695.

³⁵ *Pokój Tobie Polsko*, dz. cyt., s. 221.

³⁶ K. Kawęcki, *Gloria victoribus! – Chwała zwycięzcom!*, <<http://www.fronda.pl/a/gloria-victoribus-chwala-zwyciezcom-330-rocznica-victorii-wiedenskiej,30622.html>> [dostęp: 4.01.2019].

³⁷ A. Paroń, *Bitwa legnicka i najazd mongolski z 1241 roku w przekazie Jana Długosza – przykład kreowania pamięci wspólnoty* [w:] *Silesia Historica. Badania nad historią Śląska*, red. S. Moździoch [i in.], Wrocław 2012, s. 121.

³⁸ W. Wysocki, *Polonia Christiana – szkice z dziejów Polski chrześcijańskiej*, Warszawa 2014, s. 39.

Józef Piłsudski i jego żołnierze 1920 roku, Powstańcy Warszawy 1944, Żołnierze Niezłomni, Solidarność, papież Jan Paweł II³⁹.

Tomasz Łysiak, zauważając zaś, że wiele lat przed Bitwą Warszawską niespodziewany najazd Mongołów zagroził całej Europie i przetał szlak wszystkim kolejnym napaściom, dodaje:

I właśnie wtedy polski książę stanął na czele chrześcijańskiego wojska, po raz pierwszy tak wyraziście przyjmując postawę obrońcy zachodniej cywilizacji. Stał się więc niejako symbolicznym, archetypowym twórcą pojęcia przedmurza⁴⁰.

Także wybitny amerykański analityk stosunków międzynarodowych John Arquilla (profesor Uniwersytetu Stanforda w USA, doradca Donalda Rumsfelda – byłego sekretarza obrony USA) nawiązuje w tym kontekście do bitwy na Dobrym Polu:

Od bitwy pod Legnicą z 1241 r. z Mongołami, poprzez odsiecz wiedeńską z 1863 r. aż po «Cud nad Wisłą» z 1920 r. i bitwę o Anglię z 1940 r. Polska grała rolę tarczy broniącej zachodniej cywilizacji przed agresją. Choć Mongołowie pobili Polaków pod Legnicą, to zatrzymali się w rzeczywistości w Rosji, gdzie przez pewien czas rządzili, a Polskę – i Zachód – zostawili w spokoju⁴¹.

Bitwa pod Legnicą i śmierć Henryka Pobożnego to zatem nie martwa przeszłość, gdyż jej przesłanie ciągle nas zobowiązuje: aby w razie potrzeby odważnie stawać w obronie wartości chrześcijańskich w Polsce, Europie i na świecie.

11. NATCHNIENIE DLA KOŚCIOŁA I LUDU BOŻEGO

Henryk Pobożny poprzez praktykowane cnoty (szczegółowo wymienione w liście biskupa legnickiego do biskupów polskich o *nihil obstat*) jest od wieków natchnieniem dla Kościoła i społeczeństwa polskiego. Nie dziwi więc, że bp S. Cichy tak pisał o księciu i jego małżonce Annie:

Dzisiaj, pomimo upływu już siedmiu stuleci, wciąż żywe są postacie, które wniosły głęboko chrześcijański rys swojej działalności w historię

³⁹ *Śladami Henryka Pobożnego i księżnej Anny*, dz. cyt., s. 198.

⁴⁰ T. Łysiak, *Henryk Pobożny – książę niezłomny*. „Nowe Państwo” 2012, nr 8, s. 27-29.

⁴¹ „Foreign Policy” *pisze o zasłużonym Polaku*, dz. cyt. [dostęp: 4.01.2019].

regionu, kraju i całego kontynentu. Ich dokonania i postawy podziwiają kolejne pokolenia mieszkańców Śląska i innych dzielnic Polski, a do miejsc związanych z ich życiem i śmiercią przybywają turyści i pielgrzymi z całego świata⁴².

Także pierwszy biskup legnicki Tadeusz Rybak zwracał uwagę na chrześcijański rys działalności księcia:

Bohaterski syn św. Jadwigi, Henryk [...] a także jego małżonka, księżna Anna, odeszli z tego świata w opinii świętości. Dzięki takim ludziom ówczesna Europa budowała wspaniałą chrześcijańską kulturę, a bitwa pod Legnicą, w której książe Henryk [...] oddał życie w obronie wolności i wiary, jest szczególnym świadectwem chrześcijaństwa tamtej epoki⁴³.

Bp T. Rybak podkreślił wielki wpływ św. Jadwigi na kształtowanie tego rysu postawy Henryka Pobożnego w homilii wygłoszonej 16 października 2004 r. w Legnickim Polu:

Swe dzieci wychowywała tak, że mogą być kandydatami na ołtarze, jak choćby jej syn Henryk Pobożny, który zginął pod Legnicą w obronie chrześcijańskiej Europy⁴⁴.

Ten wpływ św. Jadwigi – ale także ojca Henryka Brodatego, którego patriotyczne dziedzictwo jest tak mocno widoczne w poczynaniach Henryka Pobożnego – owocował wielkimi i ważnymi dla dobra Polski i Europy wydarzeniami.

W czasach, gdy Europa przeżywa kryzys wartości, gdy następuje laicyzacja i niszczenie wiary tym bardziej potrzeba ożywczych przykładów, wzorów z przeszłości. Takim wzorem może być – takim wzorem jest – Henryk Pobożny.

Cieszy, że zainteresowanie osobą księcia oraz staraniami o jego beatyfikację jest coraz większe, czego liczne przykłady zostały omówione w książce *Śladami Henryka Pobożnego i księżnej Anny*⁴⁵. Wyrazem takiego zainteresowania jest powstanie 9 kwietnia 2015 r. Stowarzyszenia Sióstr i Braci Henryka II Pobożnego i Anny Śląskiej (Bractwo Henryka Pobożnego),

⁴² *Śladami Henryka Pobożnego i księżnej Anny*, dz. cyt., s. 7.

⁴³ *Vox Pastoris. Dokumenty Pastoralne 1992-2002 Pierwszego Biskupa Legnickiego Tadeusza Rybaka*, red. J. Lisowski [i in.], Legnica 2003, s. 326.

⁴⁴ P. Nowosielski, *Legniccy pielgrzymi modlili się w intencji Papieża*, „Niedziela Legnicka” 2004, nr 46, s. I.

⁴⁵ *Śladami Henryka Pobożnego i księżnej Anny*, dz. cyt., s. 171-184.

stanowiącego wspólnotę wiernych (świeckich i duchownych), którzy za wzór duchowy przyjęli postawy i wartości reprezentowane przez księcia Henryka II Pobożnego oraz jego małżonkę⁴⁶. Wszyscy członkowie Bractwa to osoby zafascynowane tymi postaciami. Są nimi mieszkańcy diecezji legnickiej (Jelenia Góra, Legnica, Lubin, Lwówek Śląski, Krzeszów, Polkowice)⁴⁷ i osoby spoza tej diecezji (Katowice, Ostrzeszów, Otwock, Warszawa, Wrocław)⁴⁸. Wielu z nich w swojej pracy społecznej, a niektórzy i w zawodowej, prowadzi działalność związaną z patronami Bractwa: ks. Stanisław Araszczuk (autor książek i publikacji naukowych na ich temat), Tomasz Łysiak (autor trylogii powieściowej *Kroniki Szalbierskie*, której akcja toczy się w czasach Henryka Pobożnego, i dramatu scenicznego *Henryk Pobożny – książę niezłomny* oraz wielu publikacji na ich temat), Marek Mojecki (rekonstruktor, odtwórca roli Henryka Pobożnego podczas inscenizacji historycznych), Monika Rogozińska (członek Kapituły Nagrody im. Benedykta Polaka), Anna Sutowicz (autorka wielu publikacji naukowych o patronach Bractwa) czy Wacław Szetelnicki (autor wielu publikacji naukowych o Henryku Pobożnym).

12. MODLITWA ZA WSTAWIENNICTWEM HENRYKA POBOŻNEGO

Historyk Franciszek Antoni Marek (wieloletni profesor i rektor Uniwersytetu Opolskiego) podczas jednej z konferencji naukowych powiedział:

⁴⁶ *Statut Bractwa Henryka Pobożnego*, <<http://pobozny.pl/statut/> i <http://dlp90.pl/stroiny/publikacje/files/file11.pdf>> [dostęp: 4.01.2019].

⁴⁷ Osoby duchowne: ks. Stanisław Araszczuk, ks. Bogusław Drożdż – kapelan Bractwa, ks. Marian Kopko, ks. Mariusz Majewski – członek kapituły Bractwa, o. Józef Szańca OFMConv, o. Damian Stachowicz OFM, i osoby świeckie: Dorota Czudowska – członek kapituły Bractwa, Roman Kulczycki, Marek Mojecki, Arkadiusz Muła, Dorota Niemyjska – sekretarz kapituły Bractwa, Stanisław Andrzej Potycz – przewodniczący kapituły Bractwa, Jadwiga Rozmiarek, Piotr Rozmiarek, Zbigniew Rudnicki, Halina Strugała-Stawik, Wacław Szetelnicki, Patryk Tomczak, Izabela Wańkowicz – skarbnik kapituły Bractwa, Andrzej Wańkowicz.

⁴⁸ Robert Bałazy, Henryk Goik, Małgorzata Kupiszewska, Magdalena Łysiak, Tomasz Łysiak – wiceprzewodniczący kapituły Bractwa, Grzegorz Nowicki, Jacek Osiewała, Monika Rogozińska, Anna Sutowicz.

Wiadomo też, że w wielu klasztorach już w XIII w. czczono jego [Henryka Pobożnego] pamięć takimi modłami i nabożeństwami, jakie przysługują tylko świętym⁴⁹.

Bp Zbigniew Kiernikowski w liście do Konferencji Episkopatu Polski napisał natomiast, że takie modły i nabożeństwa trwały w konwencie wrocławskich franciszkanów do czasów reformacji⁵⁰. Z kolei bp Włodzimierz Juszcak – biskup eparchii wrocławsko-gdańskiej Ukraińskiego Kościoła Grekokatolickiego, zapowiedział odnowienie tradycji tych modlitw w każdą rocznicę śmierci księcia w dawnym kościele franciszkanów, który od 1997 r. jest katedrą wspomnianej eparchii pw. św. Wincentego i św. Jakuba⁵¹. Bp W. Juszcak dodał, że wierni licznie odwiedzający katedrę często modlą się w intencji księcia, zwłaszcza o jego rychłą beatyfikację.

W sobotę 11 czerwca 2016 r. w tej właśnie katedrze odbyło się modlitewne spotkanie z okazji 775. rocznicy śmierci księcia. Doszło do niego dzięki inicjatywie bp. W. Juszcaka i Bractwa Henryka Pobożnego. Na spotkanie przybyli również: biskup pomocniczy wrocławski Andrzej Siemieniewski, reprezentujący arcybiskupa wrocławskiego Józefa Kupnego, i ks. Stanisław Araszczuk, reprezentujący biskupa legnickiego Zbigniewa Kiernikowskiego, oraz członkowie Bractwa Henryka Pobożnego, duchowieństwo rzymskokatolickie i grekokatolickie oraz wierni obydwu obrządków⁵².

Cenną inicjatywą jest ułożona przez ks. Bogusława Drożdża *Modlitwa o potrzebne łaski za przyczyną Henryka Pobożnego i jego małżonki Anny*⁵³, przeznaczona do prywatnego odmawiania, która w formie obrazka rozeszła się w diecezji legnickiej w ilości kilku tysięcy egzemplarzy i od 15 grudnia 2011 r. jest odmawiana podczas każdego, comiesięcznego spotkania Duszpasterstwa Ludzi Pracy '90. Wspólnota zgromadzona wokół tego

⁴⁹ F.A. Marek, *Henryk Pobożny i księżna Anna Śląska na tle swoich czasów* [w:] *Śladami Henryka Pobożnego i księżnej Anny*, dz. cyt., s. 153.

⁵⁰ *List z prośbą o głos poparcia*, dz. cyt.

⁵¹ W. Juszcak, *Grekokatolicy we Wrocławiu jako spadkobiercy pamięci o męczeńskiej śmierci Henryka Pobożnego*, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2016, nr 1, s. 59-66.

⁵² *Dzień Skupienia Bractwa (11.06.2016) – Nabożeństwo upamiętniające 775. rocznicę męczeńskiej śmierci księcia Henryka II Pobożnego*, <<http://pobozny.pl/2016/06/23/dzien-skupienia-bractwa-11-06-2016r-nabozenstwo-upamietniajace-775-rocznice-meczen-skiej-smierci-ksiecia-henryka-ii-poboznego>> [dostęp: 4.01.2019].

⁵³ *Modlitwa o potrzebne łaski*, <<http://dlp90.pl/strony/publikacje/files/file1.pdf>> [dostęp: 4.01.2019].

Duszpasterstwa modliła się jednak za wstawiennictwem księcia i jego małżonki oraz o ich beatyfikację już wcześniej, bo od dnia jej powstania w 1990 r. Czyni to przy lipowej figurce św. Franciszka z Asyżu, wyrzeźbionej przez górala Jana Ziędzera z Chochołowa, znajdującej się w kaplicy klasztornej, w której odbywają się spotkania – z nadzieją, że wsparcie tego świętego, żyjącego w czasach współczesnych książęcej parze, dopomoże w tych modlitewnych staraniach.

Modli się także we wspomnianych intencjach Fraternia Piastowska we Wrocławiu, która jest bractwem świeckich konfratrów i sióstr. Wśród jej celów statutowych są „[...] modlitewne i wspólnotowe starania o beatyfikację i kanonizację piastowskiego władcy i księcia Henryka Pobożnego”, realizowane m.in. przez odprowadzanie raz na kwartał Mszy św. – w różnych kościołach wrocławskich i w innych miastach (Brzeg, Złotoryja)⁵⁴. Stale modlą się również członkowie Bractwa Henryka Pobożnego, dla których 9 kwietnia, dzień, w którym Henryk Pobożny poniósł śmierć, stanowi szczególną okazję do modlitwy i celebracji uroczystej Eucharystii. Modlą się oni nie tylko w Legnicy – siedzibie Bractwa, ale także w bazylice w Legnickim Polu⁵⁵, w katedrze greckokatolickiej we Wrocławiu oraz w Klasztorze Sióstr Urszulanek Unii Rzymskiej we Wrocławiu⁵⁶. Modlą się również inne osoby – w Polsce i za granicą (Malta, USA, Włochy, Indie, Pakistan, Malezja, Chorwacja), o czym świadczy korespondencja e-mailowa kierowana na adresy podane na portalach Duszpasterstwa Ludzi Pracy '90 i Bractwa Henryka Pobożnego.

Zagraniczne e-maile zawierają często prośby o przesłanie relikwii Henryka Pobożnego. Zauważyć więc należy, że na razie nie można mówić o relikwiach Henryka Pobożnego, bo nie jest on ani błogosławionym, ani świętym. Doczesne szczątki księcia znajdują się prawdopodobnie w Muzeum

⁵⁴ Fraternia Piastowska powstała 1 marca 2002 r. Jej dokumentacja z lat 2002-2018 (trzy segregatory) została przekazana do Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Legnicy jako miejsca, w którym gromadzona jest dokumentacja związana z procedurą beatyfikacyjną Henryka Pobożnego. Część dokumentacji Fraternali z lat 2002-2009 (jeden segregator) znajduje się także w Archiwum Archidiecezjalnym we Wrocławiu.

⁵⁵ P. Nowosielski, *Nowe Bractwo w Legnicy*, „Niedziela Legnicka” 2015, nr 17, s. VII.

⁵⁶ Modlitwa przy grobie księżnej Anny Śląskiej i Msza św. w intencji dzieł księżnej Anny Śląskiej, z prośbą o błogosławieństwo dla starań o wyniesienie na ołtarze księcia Henryka Pobożnego. P. Nowosielski, *Skupienie u grobu księżnej Anny*, „Niedziela Legnicka” 2017, nr 30, s. VIII.

Antropologicznym w Berlinie⁵⁷. Będą one – jeżeli się to potwierdzi – mogły stanowić materiał porównawczy do ewentualnych badań DNA ze szczątkami jego rodziców, św. Jadwigi i Henryka Brodatego, znajdującymi się w bazylice w Trzebnicy.

13. BADANIA NAUKOWE

Coraz częściej podejmowane są naukowe próby zebrania zasobu źródeł już rozpoznanych odnoszących się do śmierci i kultu Henryka Pobożnego. Podsumowała je Anna Sutowicz⁵⁸, podając źródła narracyjne (takie jak: korespondencja; relacje i sprawozdania; hagiograficzne – teksty i ikonografia; zapiski kronikarskie i rocznikarskie) i szczegółowo wskazując kierunki dalszych poszukiwań (m.in. w bibliotekach i środowiskach klasztornych związanych z działalnością fundatorską księcia oraz jego małżonki, w tym w ośrodkach cysterskich, szczególnie w opactwie lubiąskim). Przywołała też liczne publikacje naukowe zajmujące się tą tematyką, np.: *Bitwa legnicka. Historia i tradycja*⁵⁹ (zawiera skrót poglądów i wyników szczegółowych badań prezentowanych podczas trzydniowej konferencji naukowej zorganizowanej przez Uniwersytet Wrocławski w Okręgowym Muzeum Miedzi w Legnicy z okazji 750. rocznicy bitwy pod Legnicą), *Bitwa z Mongołami na Dobrym Polu w 1241 roku – miejsce, tło, środowisko, relacje*⁶⁰ (z tekstami kilkunastu wykładów wygłoszonych podczas konferencji naukowej zorganizowanej z okazji 770. rocznicy bitwy pod Legnicą w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Witelona w Legnicy) i *Henryk Pobożny. Biografia polityczna* autorstwa P. Wiszewskiego⁶¹.

⁵⁷ R. Tomczak, *Gdzie jest szkielet bez głowy*, „Gość Legnicki” 2017, nr 27, s. IV; A. Węglowski, *Kryminalne zagadki Legnicy*, „Focus Historia” 2011, nr 4, s. 43-50.

⁵⁸ A. Sutowicz, *Męczennik za wiarę czy obrońca chrześcijaństwa? Kilka uwag metodologicznych odnośnie do badań nad tradycją księcia Henryka Pobożnego*. „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2018, nr 1, s. 163-183.

⁵⁹ J. Kostowski, J. Witkowski, *Książę Henryk II Pobożny i bitwa legnicka w ikonografii (XIII-XX w.)* [w:] *Bitwa legnicka. Historia i tradycja*, red. W. Korta, Wrocław – Warszawa 1994.

⁶⁰ *Pokój Tobie Polsko*, dz. cyt.

⁶¹ P. Wiszewski, *Henryk Pobożny. Biografia polityczna*, Legnica 2011.

Wiele zasobów odnoszących się do śmierci i kultu Henryka Pobożnego pozostaje jednak nadal nieznanymi i czeka na odkrycie. Dlatego tak ważne jest

[...] żmudne przetrząsanie archiwów, bibliotek i muzeów, nawet jeżeli będzie ono pozornie bezowocne i zniechęcające... Zdarza się [bowiem] nierzadko, że niewiele mówiący tytuł zapisany w inwentarzu archiwalnym kryje bezcenne notatki sporządzone na marginesach, luźnych kartach dołączonych do kodeksu, wklejkach i okładkach⁶².

Badania, których kierunki wskazuje A. Sutowicz, są bardzo potrzebne. Zapewne nasilił się po uroczystym rozpoczęciu procesu beatyfikacyjnego. Wydaje się, że konieczna będzie kwerenda w Archiwum Watykańskim. Wprowadzie bp Jan Kopiec – biskup gliwicki, specjalista w zakresie nauk pomocniczych historii (archiwistyki), który pracował w Archiwum Watykańskim nie sądzi, aby znajdowały się w nim nieznanne materiały przydatne w tej sprawie, ale nie wyklucza potrzeby przeprowadzenia tej kwerendy. Uważa on za bardziej prawdopodobne, że takie materiały mogą znajdować się w archiwach wrocławskich, w szczególności zaleca zbadanie znajdujących się w nich regestów⁶³.

Nawiązując do źródeł ikonograficznych odnoszących się do śmierci i kultu Henryka Pobożnego, warto dodać, że jeden z rozdziałów wspomnianej publikacji *Bitwa legnicka. Historia i tradycja* poświęcony jest przedstawieniu Henryka Pobożnego i bitwy legnickiej w sztuce. Jego autorzy stwierdzają, że

Kult, jakim darzono osobę Henryka wśród klarysek i franciszkanów wrocławskich sięgał już czasów średniowiecza. [...] rozbudowana i niezwykle złożona ikonografia, kształtowana świadomie już w średniowieczu na podstawie XIII- i XIV-wiecznych źródeł i przekazów kronikarskich, powstających niekiedy z bezpośredniej inspiracji Piastów śląskich (przede wszystkim księcia Ludwika I Brzeskiego) służyć miała szerzeniu kultu Henryka Pobożnego i zapewne w efekcie doprowadzić do jego beatyfikacji. Starania takie podejmował też Kościół, zwłaszcza zakony⁶⁴.

⁶² A. Sutowicz, *Męczennik za wiarę czy obrońca chrześcijaństwa?*, dz. cyt., s. 165.

⁶³ Uwagi bp. Kopca zostały przedstawione podczas rozmowy telefonicznej przeprowadzonej przez S. Potyczę w październiku 2016 r.

⁶⁴ J. Kostowski, J. Witkowski, *Książę Henryk II Pobożny i bitwa legnicka w ikonografii*, dz. cyt., s. 288 i 302-303.

Tematyka ikonografii Henryka Pobożnego podjęta została niedawno (27 września 2018 r.) przez ks. dr. Stanisława Szupieńkę, historyka sztuki, w wykładzie przedstawionym w Duszpasterstwie Ludzi Pracy '90⁶⁵. Wskazał on liczne dzieła sztuki, w których widoczny jest kult, jakim obdarzano księcia na przestrzeni wieków.

Zamykając rozważania o publikacjach naukowych związanych z Henrykiem Pobożnym, podkreślić warto, że bardzo często przedstawiany jest w nich obraz księcia jako broniącego wiary i swoich towarzyszy w oparciu o biblijne i kulturowe motywy rycerza Chrystusa (*miles Christi*)⁶⁶. Nawiązują one także – w kontekście śmierci księcia – do chrześcijańskiej tradycji, w której uważa się, że dzień śmierci męczennika jest jednocześnie dniem jego narodzin dla nieba (*dies natalis*)⁶⁷.

ZAKOŃCZENIE

Henryk II Pobożny przeszedł do historii jako bohater i obrońca kultury łacińskiej przed orientalnym barbarzyństwem, który oddał życie w obronie mającego na powrót zjednoczyć się Królestwa Polskiego i w obronie chrześcijańskiego uniwersum Europy. Wprawdzie śmierć jego świętobliwej matki Jadwigi (14 października 1243 r.) i podjęte starania o jej kanonizację odsunęły na później sprawę uznania go za męczennika za wiarę i świętego, ale był on czczony jako błogosławiony. Przypomniął o tym kard. Henryk Gulbinowicz, metropolita wrocławski, w katedrze legnickiej 2 czerwca 2001 r., mówiąc: „Henryk Pobożny, czczony na Dolnym Śląsku przez długi czas jako błogosławiony – trzeba ten kult wznowić, on jest godny tego”⁶⁸.

Dlatego cieszy, że jest szansa na to, iż książę po blisko ośmiu wiekach od śmierci zostanie beatyfikowany, a następnie kanonizowany. Biskup

⁶⁵ *Ikonografia Henryka Pobożnego w sztuce*, <<https://www.legnica.fm/duszpasterstwo-ludzi-pracy/23721-ikonografia-henryka-poboznego-w-sztuce>> [dostęp: 31.12.2018].

⁶⁶ A. Sutowicz, *Motyw „miles Christi” w legendzie o księciu Henryku Pobożnym w źródłach śląskich w XIII i XIV wieku*, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2016, nr 1, s. 225-244; W. Szetelnicki, *Średniowieczne wyobrażenia bitwy na Dobrym Polu*, dz. cyt., s.125-129.

⁶⁷ S. Araszczuk, „*Dies Natalis*” Henryka Pobożnego w wizji św. Jadwigi, dz. cyt., s. 5-15; W. Szetelnicki, *Średniowieczne wyobrażenia bitwy na Dobrym Polu*, dz. cyt., s. 121-125.

⁶⁸ P. Nowosielski, *Obchody 760. rocznicy bitwy pod Legnicą*, „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 2001, nr 2, s. 46-74.

legnicki, mając zgody Konferencji Episkopatu Polski i Kongregacji, ustanowił 4 maja 2017 r. ks. prof. Stanisława Araszczuka „[...] postulatorem prowadzącym sprawę kanonizacyjną Sługi Bożego Henryka II Pobożnego”⁶⁹.

Powodem w tej sprawie jest diecezja legnicka, co dokładnie wyjaśnił – odpowiadając na pytanie, czy powodem jest biskup legnicki, czy diecezja legnicka – o. prof. dr hab. Wiesław Bar OFMConv z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego:

Odpowiedź znajduje się w dekrete nominacji postulatora: «Ja niżej podpisany, Zbigniew Kiernikowski Biskup Legnicki...» Stosownie do Instrukcji Sanctorum Mater, biskup może być powodem z urzędu (art. 10). Nie użyto: bp Zbigniew Kiernikowski, lecz: «Zbigniew Kiernikowski Biskup Legnicki» – wskazano urząd w diecezji; można wnioskować, że mimo braku jednoznacznego sformułowania o diecezji jako powodzie, ale przy określeniu urzędu w konkretnej diecezji – jej organu w świetle prawa, w tej sprawie zdecydowanie diecezja może być uważana za powoda. Przemawia za tym również treść listu ww. Biskupa do Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych (z 23.06.2016 r., zob. początek), a wcześniej jego List do KEP z prośbą o wsparcie wniosku o nihil obstat (28.09.2015; zob. zakończenie)⁷⁰.

Zapewne więc wkrótce rozpocznie się proces beatyfikacyjny księcia, a w nieodległej przyszłości nasza Ojczyzna otrzyma nowego błogosławionego, a potem może świętego – Henryka II Pobożnego. Legnica, Polska, Europa zasługują na takiego świętego. Gdy tak się stanie, spełni się przepowiednia wyrażona przez Stanisława Wyspiańskiego w rapsodzie *Henryk Pobożny pod Lignicą*: „Naród zakrzyknął cały: «On zmógł chana! On święty polski»”⁷¹. Trzeba modlić się o to w szczególności za wstawiennictwem matki księcia św. Jadwigi Śląskiej. Młoda diecezja legnicka, obchodząca w 2017 r. dwudziestopięciolecie powstania, zasługuje na takiego świętego – męczennika, który oddał życie za wiarę Chrystusową.

Słowa kluczowe: Henryk II Pobożny, bitwa pod Legnicą, śmierć męczeńska, Tatarzy, C. de Bridia, św. Jadwiga Śląska, Sługa Boży.

⁶⁹ *Akt ustanowienia postulatora*, dz. cyt. [dostęp: 27.12.2018].

⁷⁰ Pismo o. W. Bara do S.A. Potyca z 23.12.2017 r. (w zbiorach prywatnych S.A. Potyca).

⁷¹ S. Wyspiański, *Henryk Pobożny pod Lignicą*, dz. cyt., cz. XIV.

SERVANT OF GOD HENRY II THE PIOUS –
ON THE WAY TO THE ALTARS

Abstract

The memory of Duke Henry II the Pious is still alive. He is surrounded by worship as a martyr who gave his life in defense of the faith, when he defied Tatars hordes from the East in the battle of Legnica (9th April 1241). Does death of Henry II the Pious bear features of martyr? Did Henryk II Pobożny die for the faith in Christ? Why is he considered a Saint? The above article is devoted to these issues. It presents the history of efforts to exalt Henry the Pious to the glory of altars, it also discusses the concept of Poland as a bulwark of Christianity, the idea which was born during the battle on the fields of Legnica.

Keywords: Henry II the Pious, the battle of Legnica, the martyr's death, Tatars, C. de Bridia, Saint Hedwig of Silesia, Servant of God.

BIBLIOGRAFIA

- „Chrystus wczoraj, dziś i na wieki”. *V pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny*, red. J. Górny, Olsztyn 1997.
- Araszczuk S., „Dies Natalis” Henryka Pobożnego w wizji św. Jadwigi, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2016, nr 1.
- Bitwa z Mongołami na Dobrym Polu w 1241 roku – miejsce, tło, środowisko, relacje*, red. K. Jaworska, Legnica 2011.
- Bóg przemówił w Legnicy*, red. I. Chłopkowska, Kraków 2017.
- Bridia C. de., *Historia Tartarorum [w:] Spotkanie dwóch światów. Stolica Apostolska a świat mongolski w połowie XIII wieku*, red. J. Strzelczyk, Poznań 1993.
- Długosz J., *Roczniki, czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, księga VII-VIII, Warszawa 1974.
- Encyklopedia katolicka*, t. 12, red. S. Wilk [i in.], Lublin 2008.
- Głos, który nie umilkł...*, red. S. Potycz, Legnica 2016.
- Irgang W., *Schlesisches Urkundenbuch*, t. 3, wyd. W. Irgang, Köln – Wien 1984.
- Jujeczka S., *Kartuzja „Passionis Christi” pod Legnicą 1423-1548*, „Szkice Legnickie” t. 24.
- Jujeczka S., Łaszewski W., *Kiedy rozebrano kościół kartuzów w Legnicy?*, „Szkice Legnickie” t. 32.
- Juszczak W., *Grekokatolicy we Wrocławiu jako spadkobiercy pamięci o męczeńskiej śmierci Henryka Pobożnego*, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2016, nr 1.
- Kiełbasa A., *Święta Jadwiga Śląska jako wychowawczynie własnych dzieci i swoich wnuków*, Trzebnica 1999.

- Kostowski J., Witkowski J., *Książę Henryk II Pobożny i bitwa legnicka w ikonografii (XIII-XX w.)* [w:] *Bitwa legnicka. Historia i tradycja*, red. W. Korta, Wrocław – Warszawa 1994.
- Legenda większa o św. Jadwidze* [w:] *Monumenta Poloniae Historica*, t. 4, Lwów 1878.
- Lysiak T., *Henryk Pobożny – książę niezłomny*. „Nowe Państwo” 2012, nr 8.
- Maksymowicz A., *Spacerem po legnickich śladach Henryka Pobożnego*, „Niedziela Legnicka” 2011, nr 48.
- Maksymowicz A., *Tatarska historia*. „Niedziela Legnicka” 2011, nr 24.
- Nowosielski P., *Legnicy pielgrzymi modlili się w intencji Papieża*, „Niedziela Legnicka” 2004, nr 46.
- Nowosielski P., *Nowe Bractwo w Legnicy*, „Niedziela Legnicka” 2015, nr 17.
- Nowosielski P., *Obchody 760. rocznicy bitwy pod Legnicą*, „Legnickie Wiadomości Diecezjalne” 2001, nr 2.
- Nowosielski P., *Skupienie u grobu księżnej Anny*, „Niedziela Legnicka” 2017, nr 30.
- Paroń A., *Bitwa legnicka i najazd mongolski z 1241 roku w przekazie Jana Długosza – przykład kreowania pamięci wspólnoty* [w:] *Silesia Historica. Badania nad historią Śląska*, red. S. Moździoch [i in.], Wrocław 2012.
- Pokój Tobie Polsko. II pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny*, red. A. Szafrąńska, Warszawa 1984.
- Pomniki dziejowe Polski*, t. 4, Warszawa 1961.
- Potycz S., *Książę Henryk Pobożny – męczennik za wiarę*, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2014, nr 1.
- Przypatrzmy się powołaniu naszemu. I Synod Diecezji Legnickiej (2007-2012)*, red. B. Drożdż [i in.], Legnica 2012.
- Schlesisches Urkundenbuch*, t. 2, wyd. W. Irgang, Wien – Köln – Graz 1971.
- Sutowicz A., *Męczennik za wiarę czy obrońca chrześcijaństwa? Kilka uwag metodologicznych odnośnie do badań nad tradycją księcia Henryka Pobożnego*. „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2018, nr 1.
- Sutowicz A., *Motyw „miles Christi” w legendzie o księciu Henryku Pobożnym w źródłach śląskich w XIII i XIV wieku*, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2016, nr 1.
- Szetelnicki W., *Średniowieczne wyobrażenia bitwy na Dobrym Polu – refleksje na kanwie symboliki chrześcijańskiej* [w:] *Bitwa z Mongołami na Dobrym Polu w 1241 roku – miejsce, tło, środowisko, relacje*, red. K. Jaworska, Legnica 2011.
- Śladami Henryka Pobożnego i księżnej Anny*, red. S. Potycz, Legnica 2015².
- Tomczak R., *Gdzie jest szkielet bez głowy*, „Gość Legnicki” 2017, nr 27.
- Vox Pastoris. Dokumenty Pastoralne 1992-2002 Pierwszego Biskupa Legnickiego Tadeusza Rybaka*, red. J. Lisowski [i in.], Legnica 2003.
- Węglowski A., *Kryminalne zagadki Legnicy*, „Focus Historia” 2011, nr 4.
- Wiszewski P., *Henryk Pobożny. Biografia polityczna*, Legnica 2011.

Wiszewski P., *Śmierć i nieśmiertelność w grze o zjednoczenie społeczności. Głos na marginesie społecznych funkcji średniowiecznych przedstawień zgonu Henryka II Pobożnego* [w:] *Bitwa z Mongołami na Dobrym Polu w 1241 roku – miejsce, tło, środowisko, relacje*, red. K. Jaworska, Legnica 2011.

Wyspiański S., *Henryk Pobożny pod Lignicą*, Legnica 1991.

Wyszyński S., *Z rozważań nad kulturą ojczystą*, Warszawa 1998.

* * *

STANISŁAW ANDRZEJ POTY CZ – prawnik; przewodniczący Kapituły Dusz-pasterstwa Ludzi Pracy '90; przewodniczący Kapituły Stowarzyszenia Sióstr i Braci Henryka II Pobożnego; przewodniczący Zarządu Rady Katolików Świeckich przy Biskupie Legnickim.

